

СВІТЛИК Н.М.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Ужгород - 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА АНТИЧНОСТІ, СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ ТА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ
ДОМОДЕРНОЇ ДОБИ

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
декан факультету історії та
міжнародних відносин

_____ доц. Віталій АНДРЕЙКО

« ____ » _____ 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Рівень вищої освіти	перший
Галузь знань	01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність	014.03 Середня освіта. Історія
Освітня програма	Історія
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород – 2023 р.

Світлик Н.М. Робоча програма з дисципліни «Історія української культури» для студентів 4 курсу, спеціальності: 6.014І – середня освіта - історія, факультет історії та міжнародних відносин, ДВНЗ «УжНУ». Ужгород, 2023. 25 с.

Розробник: Світлик Неля Михайлівна, доцент кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби.

Робочу програму навчальної дисципліни розглянуто та затверджено на засіданні кафедри Античності, Середньовіччя та історії України домодерної доби.

Протокол № 10 від 30 травня 2023 року

Схвалено науково-методичною комісією факультету історії та міжнародних відносин протокол № 8 від « 30 » червня 2023 р.

Рекомендовано до друку Вченою радою факультету історії та міжнародних відносин ДВНЗ «УжНУ» 30 червня. 2023 р., протокол № 6.

© Світлик Н.М., 2023 р.

© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2023 р.

ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни.....	5
2. Мета та завдання навчальної дисципліни.....	5
3. Передумови для вивчення дисципліни.....	6
4. Очікувані результати навчання.....	7
5. Засоби діагностики та критерії оцінювання результатів навчання.....	8
6. Програма навчальної дисципліни.....	12
7. Структура навчальної дисципліни.....	16
8. Теми семінарських занять.....	17
9. Теми для самостійної роботи та індивідуальних завдань.....	18
10. Рекомендована література та інформаційні ресурси.....	21

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС - 4	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин - 120	4	5
Кількість модулів - 2	Семестр:	
	8	9
Тижневих годин для денної форми навчання: Авдиторних – 3 Самостійної роботи студента - 4	Лекції	
	40 год.	12 год.
	Практичні	
	20 год.	6 год.
Вид підсумкового контролю - іспит	Самостійна робота	
	60 год.	102 год.
Форма підсумкового контролю - усна		

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Історія української культури» спрямована на реалізацію сучасної концепції освіти студентів вищих навчальних закладів України, основою якої є ґрунтовна історико-філософська підготовка у поєднанні з орієнтацією на світоглядно-філософські проблеми сьогодення.

Метою курсу є ознайомлення з історією та сучасним станом української культури, як інтегральної культурологічної дисципліни, досягти якої можливо з огляду на те, що складові частини курсу органічно поєднують в собі як історичні аспекти української культури, так і окремі її специфічні галузі та напрямки, зокрема, мистецтво, науку, освіту, релігію тощо.

Відповідно до освітньої програми «Історія», вивчення дисципліни «**Історія української культури**» сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

Інтегральна компетентність - здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі середньої освіти, викладати історію української культури в рамках вивчення історії України в середній школі, розв'язувати задачі шкільного та вище шкільного рівня, розуміти сучасні тенденції історії та історичних процесів. Вміти застосовувати сучасні досягнення історичної науки та педагогіки для викладання в середній школі, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

- **ЗК 1.** Вправність мислення. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. Здатність робити смислові узагальнення та висновки, виявляти в інформаційних даних і концептах хиби та вразливі місця, суперечності та неповноту аргументації. Готовність до пізнання нового і неперервного навчання, до опанування нових знань і стратегій/способів мислення. Здатність раціонально організувати власну діяльність та ефективно використовувати час.

- **ЗК 2.** Розвиненість рефлексії. Здатність відрізняти суб'єктивні, спонтанні складові суджень від об'єктивних та аргументованих, вміти надавати перевагу останнім. Критичність і самокритичність мислення. Схильність до самоперевірки отриманих результатів, турбота про якісне виконання професійних завдань.

- **ЗК 4.** Мовно-текстологічна здатність. Аналіз та інтерпретація гуманітарного тексту: здатність виокремити та відтворити смислову структуру тексту, оцінити послідовність та валідність аргументації, виділити продуктивні ідеї. Порівняння змісту різних текстів, пошук та узагальнення інформації з досліджуваної проблеми. Навички написання аналітичних і публіцистичних гуманітарних текстів, реферування, створення систематизованих оглядів спеціальної літератури. Дотримання стандартів академічного оформлення тексту. Здатність використовувати (усно і письмово) державну мову в усіх сферах суспільного життя, читати фахову літературу іноземною, зокрема англійською мовою.

- **ЗК 5.** Особиста ціннісно-вольова налаштованість. Інтелектуальне сумління, чесність у своїй справі та уникання симуляції, плагіату та інших виявів недоброчесності. Розуміння необхідності відповідального ставлення до роботи, чіткого і своєчасного виконання обов'язків. Здатність працювати в колективі та самотіно, виявляти ініціативу, уникати некритичного слідування авторитетам. Здатність життєво та фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі та цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про продуктивний розвиток держави і суспільства. Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально і ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

- **ФК 1.** Здатність виявляти та опрацювати історичні джерела різних видів, аналізувати наукові тексти та узагальнювати цю інформацію.

- **ФК 2.** Здатність критичного усвідомлення зв'язків між теперішніми подіями та минулими процесами.

- **ФК 4.** Здатність брати участь у дискусії з певної наукової проблеми, у різних формах наукової комунікації.

- **ФК 5.** Здатність усвідомлення різноманітності історіографічних поглядів у різні періоди і контексти; поважати різні точки зору, які походять з інших національних і культурних спільнот.

- **ФК 11.** Формувати позитивне ставлення до вивчення історії та до суспільно-корисної діяльності.

- **ФК 12.** Знання місцевої історії, національної, європейської та світової історії у порівняльній перспективі.

- **ФК 13.** Здійснювати профорієнтаційну роботу.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Історія української культури» є опанування таких навчальних дисциплін (НД) освітньої програми (ОП) «Історія»:

- Історія України
- Історія та культура Античності
- Історія та культура західноєвропейського Середньовіччя
- Культура народів Центральної Європи
- Історія релігій світу

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми «Історія», вивчення навчальної дисципліни «Історія української культури» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПРН):

Програмні результати навчання	Шифр ПРН
Знає та розуміє принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання предмета в закладах загальної середньої освіти та фахової передвищої освіти.	ПРН 3.
Організовує освітній процес із використанням інформаційних та комунікаційних технологій в тому числі в умовах дистанційного навчання, розвиває у здобувачів загальної середньої освіти, навички безпечного використання цифрових технологій та сервісів.	ПРН 4
Застосовує методи та прийоми навчання, інновації, міжпредметні зв'язки у професійній діяльності у закладах загальної середньої освіти, фахової передвищої освіти, здатний оцінювати результати їх застосування.	ПРН 8.
Уміє працювати із джерелами інформації, інтегрувати їх зміст, визнавати й сприймати різноманітність критичного аналізу і оцінок історичних джерел.	ПРН 10.
Здатний цінувати розмаїття та мультикультурність, керуватися в педагогічній діяльності етичними нормами, принципами толерантності, діалогу й співробітництва, проектувати психологічно безпечне й комфортне освітнє середовище у закладах загальної середньої освіти, враховуючи особливості національних спільнот.	ПРН 11
Усвідомлює цінність захисту незалежності, територіальної цілісності та демократичного устрою України.	ПРН 12
Характеризує об'єктивно й неупереджено історичні події та постаті різних історичних періодів.	ПРН 14
Знає історичні особливості розвитку регіонів України, реалізовує краєзнавчий підхід на уроках історії, у позакласній та позашкільній роботі з учнівською молоддю.	ПРН 18

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Історія української культури»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПРН
Підготовка планів проведення позакласної роботи з учнями з тематики української культури	ПРН 3.
Підготовка планів-конспектів, презентацій виховних заходів приурочених державним культурним святкам, з використанням сучасних технологічних можливостей.	ПРН 4
Організація дискусійних панелей та семінарів з проблем історичного розвитку української культури, міждисциплінарних зв'язків тощо.	ПРН 8

Підготовка матеріалів до уроків історії, з використанням мультикультурного підходу у школах з учнями з числа етнічних меншин.	ПРН 11
Розробити схему-аналіз причинно-наслідкових зв'язків впливу культурного чинника на різні сфери суспільно-політичного та соціально-економічного життя України.	ПРН12
Підготувати біографії визначних постатей української культури із можливістю їх залученням у навчальний та виховний процес	ПРН 14

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання з навчальної дисципліни «Людина доби Античності: повсякдення та ментальність» є: практичні заняття, модульна контрольна робота, залік.

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: виступи на практичних заняттях тощо.

Контроль самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки виконаних завдань на практичних заняттях, консультаціях.

Форма модульного контролю: письмові контрольні роботи.

Модульний контроль складається з поточного контролю та модульного контрольного оцінювання.

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит.

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	CP	40	100
05	05	05	05	05	05	05	05	20		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні (семінарські) заняття	8	40
Самостійна робота (реферат)	1	20
Модульна контрольна робота	1	40
Разом		100

Кількість балів, яку набрав студент з курсу «Історія української культури», визначається як середнє арифметичне кількості балів з відповідних модулів дисципліни. Загальна кількість балів складає 100%. Переведення кількості набраних балів в оцінку здійснюється згідно схеми:

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 - 100	A	відмінно	Зараховано
82 - 89	B	Добре	
74 - 81	C		
64 - 73	D		
60 - 63	E	задовільно	

35 - 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 - 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Модульний контроль (МК) проводиться два рази за семестр, відповідно до графіка навчального процесу.

Контрольні заходи модульного контролю з навчальної дисципліни проводяться під час семінарських занять в академічній групі відповідно до розкладу занять.

Контрольні заходи модульного контролю проводяться у комбінованій формі: у вигляді тестування та письмових контрольних робіт. Вид контрольного заходу та методика урахування складових модульного контролю при визначенні оцінки за МК розробляється викладачам і затверджується кафедрою.

До контрольного заходу відповідного модульного контролю студент допускається незалежно від результатів поточного контролю. На консультаціях студент може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити індивідуальні завдання, реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

Студент, який з поважної причини не зміг з'явитися на модульний контроль за дозволом декана може скласти пропущений модульний контроль з предмету.

Модульна контрольна робота передбачає варіанти завдань з переліку теоретичних питань та тестових завдань. Кожен варіант складається викладачем вибірково.

Максимальна сума отриманих студентом балів може налічувати 40 балів.

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

У наведеній нижче таблиці вказано критерії, за якими визначається рівень навчальних досягнень студента та відповідні відсотки за виконану роботу. Слід вважати, що знання, уміння та навички студента відповідають певному рівню навчальних досягнень, якщо вони відповідають критерію, вказаному для цього рівня, та критеріям для всіх попередніх рівнів.

Оцінка за шкалою ECTS	Кількість балів	Оцінка за національною шкалою (залік)	Критерії знань
F	0-34	незадовільно	Студент: дає неправильні відповіді на всі запитання передбачені програмовим матеріалом, у наведенні прикладів і не може їх виправити, не знайомий з основною літературою; не розуміє сутності основних категорій; не дає правильної відповіді на додатково поставлені запитання

FX	35-59	незадовільно	Студент: розпізнає окремі об'єкти, явища і факти предметної галузі та може фрагментарно відтворити знання про них; має фрагментарні знання незначного загального обсягу (менше половини навчального матеріалу) за відсутності сформованих умінь та навичок
E	60-63	задовільно	Студент: пояснює основні поняття навчального матеріалу; може самостійно відтворити значну частину навчального матеріалу; вміє за зразком виконати основне навчальне завдання
D	64-73	задовільно	Студент: вміє застосовувати вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; може пояснити основні методи контролю навчальних досягнень, що використовуються та наводити власні приклади на підтвердження деяких тверджень; вміє виконувати навчальні завдання передбачені програмою
C	74-81	добре	Студент: добре володіє навчальним матеріалом, застосовує знання на практиці; самостійно знаходить і виправляє допущені помилки; може аргументовано обрати раціональний спосіб виконання навчального завдання
B	82-89	добре	Студент: вміє систематизувати і узагальнювати отримані відомості; володіє міцними знаннями, самостійно визначає проміжні етапи власної навчальної діяльності, аналізує нові факти, явища; вміє самостійно знаходити додаткові відомості та використовує їх для реалізації поставлених перед ним навчальних завдань, судження його логічні і достатньо обґрунтовані; має сформовані навички

			використання методів навчання і виховання
A	90-100	відмінно	Студент: має стійкі системні знання та творчо їх використовує у процесі навчальної діяльності; вміє планувати особисту навчальну діяльність, оцінювати результати власної практичної роботи; вміє самостійно знаходити джерела різноманітних відомостей і використовувати їх відповідно до мети і завдань власної пізнавальної діяльності; використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; вміє виконувати завдання, не передбачені в навчальній програмі; має стійкі навички використання методів контролю навчальних досягнень вільно опановує та використовує сучасні методи навчання і виховання, а також інформаційно-комунікаційні технології для поповнення власних знань та розв'язування професійно орієнтованих завдань

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Історія української культури».

Предмет, завдання та структура курсу «Історія української культури». Наукове визначення поняття «культура». Культура і цивілізація. Основні підходи до вивчення феномену культури у сучасній культурології (еволюціоністський, соціологічний, антропологічний, циклічний та ін.). Духовна та матеріальна культура. Світова та національна культура. Основні функції культури. Проблема періодизації української культури. Культурологічна думка України.

Тема 2. Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства у контексті загальноєвропейського культурного розвитку (IX-XIII ст.)

Проблема становлення державності у східних слов'ян. Культура Київської Русі крізь призму взаємовідносин Схід – Захід (кочовий світ, Візантія, Європа, Близький Схід). Християнізація Русі та її значення для розвитку української культури. Формування соціальної структури та політичної влади. Церква як рушійна сила культурного розвитку Київської Русі. Пам'ятки оригінальної літератури Київської Русі. Основні ідеї праці «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона,

«Повісті временних літ» Нестора, «Слова о полку Ігоревім». «Ізборник» Святослава як перший бібліографічний довідник на Русі. Житійна література. Києво-печерський патерик.

Прикладний характер розвитку наукових знань. Система освіти в Київській Русі. Державні, кафедральні та монастирські школи. Система приватного навчання. Гуманістичні ідеї усної народної творчості.

Юридична система Київської Русі. «Руська правда» як пам'ятка давньоруського звичаєвого права.

Архітектура й образотворче мистецтво Київської Русі. Мозаїки та фрески. Іконописання. Особливості давньоруського малярства. Ювелірне мистецтво. Музика. Історичне значення культури Київської Русі.

Соціально-політичні та культурні особливості Галицько-Волинського князівства. Освіта, наука, архітектура та образотворче мистецтво Галицько-Волинської держави (XII – середина XIV ст.).

Тема 3. Українська культура XIV – середини XVII ст. (Литовсько-польська доба)

Інкorporація українських земель до складу Литви та Польщі. Соціально-економічний розвиток України (розвиток міст, торгівля, ремесла, закріпачення селян). Соціальна структура населення України XIV – XVII ст. (шляхта, селяни, міщани, духовенство). Поява козацтва та його значення для розвитку української культури. Вплив гуманістичних та реформаційних ідей в Україні. Розвиток освіти та книгодрукування. Релігійні процеси в Україні в умовах протистояння Заходу та Сходу (боротьба за Київську митрополію, рух братств, Берестейська унія, відновлення та реформування православ'я Петром Могилою). Полемічна література. Становлення української культури XIV – середини XVII ст. як синтез здобутків візантійської та західноєвропейської культур (архітектура, образотворче мистецтво, музика та театр). Періодизація українського ренесансу. Олельковицький ренесанс як зародження гуманістичних ідей в українській культурі. Ранній гуманізм в українській культурі: Юрій Дрогобич, Станіслав Оріховський-Роксолан, Лукаш з Нового міста, Шимон Шимонович.

Культурні здобутки українського Ренесансу. Освіта і наука. Діяльність культурно-освітніх осередків. Острозький вчений гурток. Братства як просвітницькі організації та православні церковні об'єднання.

Початок кириличного книгодрукування. Полемічна література як елемент української ренесансної культури.

Відродження в українській архітектурі. Галицька та волинська архітектурно-будівельні школи. Типи оборонних споруд. «Золотий вік» львівського архітектурного Ренесансу.

Український іконопис доби Ренесансу. Розвиток української музичної культури. Усна народна творчість: календарні, сімейно-обрядові та побутові пісні. Танцювальні жанри інструментальної музики. Виникнення історичних пісень та дум. Виникнення нових жанрів світської музики: канти.

Розвиток театрального мистецтва. Ляльковий театр, скоморохи. Виникнення шкільного театру.

Тема 4. Культура українського бароко

Становище українських земель у середині XVII – XVIII ст. Втрата автономії України в умовах політики централізації Російської імперії. Початок інтеграції української козацької старшини та духовенства у соціально-політичне та духовне життя Російської імперії. Українське бароко як нове світовідчуття і нове мистецтво. Формування ідеологеми «Київ – другий Єрусалим» та її значення для розвитку національної та релігійної самосвідомості. Київський культурний центр. Розвиток історичної самосвідомості. Особливості українського бароко (архітектура, література, музика, театр). Григорій Сковорода – останній геній Старої України. Соціокультурний світ Західної Європи другої половини XVII – XVIII ст.: зміна світоглядних парадигм. Формування моделі культури Нового часу. Загальна характеристика епохи бароко.

Суспільно-політичні передумови формування козацького типу української культури. Іван Мазепа та розквіт української барокової культури. Світоглядно-естетичні засади українського бароко: антиномічність, динамізм, нагромадження прикрас, алегорій та емблем, парадокс та надмірна театральність. Формування нового ідеалу людини – «людина національна». Піднесення суспільного престижу освіти. Києво-Могилянська академія: історія виникнення та розвитку.

Мистецтво та його функції: «docere, delectare, movere». Декоративізм, орнаментальність та колористика як характерні риси українського архітектурного бароко. Рококо в українських архітектурних пам'ятках: Б. Растреллі. Розвиток української барокової скульптури. Головні напрямки розвитку живопису: іконопис, батальний та портретний жанри. Жовківський художній осередок. Народна творчість в живописі XVII – XVIII століть.

Напрямки розвитку письменства: 1) світський розповідно-публіцистичний, 2) світський панегіричний та емблематичний, 3) духовний. Розвиток драми: релігійна, шкільна, історична драма. Інтермедії. Вертеп. Думи як пам'ятка козацької культури. Літописи як історико-літературний жанр. Виникнення ліричного жанру.

Нові здобутки українського барокового музичного мистецтва. Формування національної української культури бароко як стильова домінанта епохи.

Тема 5 Національне відродження в Україні (кінець XVIII – середина XIX ст.)

Причини, передумови та періодизація українського національного відродження. Вплив ідей романтизму на українську культуру. Слобожанщина – центр національного відродження України. «Історія Русів». «Енеїда» І. Котляревського. Початок національного відродження на західноукраїнських землях. «Руська трійця». Процес націоналізації української греко-католицької церкви. Кирило-Мефодіївське товариство та ідея єдності слов'янських народів. Тарас Шевченко – ідеолог модерної України.

Тема 6. Українська культура другої половини XIX - початку XX ст.

Реформи 1860-1870-х років у Російській імперії та їх вплив на соціально-економічний та політичний розвиток України. Промисловий переворот, урбанізація та початок руйнування традиційного села. Зародження націоналізму. Громадівський рух. Галичина – український П'ємонт. Роль Івана Франка у національно-культурному русі. Михайло Грушевський і його роль у розвитку української національної культури. Вплив реалізму на розвиток українського мистецтва (література, театр, музика, живопис). Традиція та «модерн» в українській культурі кінця XIX – початку XX ст.

Тема 7. Українська культура радянської доби

Лютнева революція в Петрограді та спалах національно-політичного відродження в Україні. Центральна Рада. Боротьба за незалежність України. Процес зростання національної свідомості «із селян до нації». Формування ідеї соборної України. Культурний рух періоду Центральної Ради. Формування української національної школи. Національно-культурна політика Гетьманату. Створення української вищої школи. Українська Академія Наук. Д. Багалій, А. Кримський, Ст. Смоль-Стоцький, В. Вернадський, М. Туган-Барановський. Видавнича справа. Преса. Театр. Автокефалія Української православної церкви. Політика «українізації» та її вплив на українську культуру 20-30-х років XX ст. Розвиток освіти та ліквідація неписьменності. Літературний процес та М. Хвильовий. Український театр Леся Курбаса. Сталінський терор та його наслідки для української культури. Культурні орієнтації українського націоналізму. Розвиток культури України під час Другої світової. Шістидесятники. Рух дисидентів та боротьба за національну культуру. Вплив реалізації політики «перебудови» на українську культуру.

Тема 8. Культура незалежної України

Риси нової соціокультурної дійсності. Проблема типології української національної культури. Фактори зростання національної та культурної самосвідомості. Перспективи розвитку української культури у сучасних умовах. Українська культура у ситуації постмодернізму (література, образотворче мистецтво, театр, кіно, музика). Специфічні риси українського постмодерну. Проблеми розвитку української культури у контексті глобалізації та ідеології глобалізму. Секуляризаційні процеси і їх вплив на українську культуру. Українська церква і релігія у ситуації постмодернізму. Культура української діаспори кінця ХХ – початку ХХІ ст. Український андерграунд як ідейний фундамент сучасного українського мистецтва. Постмодернізм в сучасному українському мистецтві.

Нові тенденції в українській літературі: повернення забутих імен. Постмодернізм в українській літературі. «Бу-Ба-Бу», «Пропала грамота», «Нова дегенерація».

Проблеми і досягнення українського кіно. О.Янчук, О. Бійма. Ю. Ілленко. Спроби створення масової кінопродукції («Штольня», «Інді», «Помаранчеве небо»). Історична тематика в українському кіно («Вогнем і мечем», «Молитва за гетьмана Мазепу»). Фестивалі українського кіно: «Молодість», «Відкрита ніч», Одеський міжнародний кінофестиваль.

Сучасний український театр. Р. Віктюк, А. Жолдак. Проблема зв'язку театру і суспільно-політичної ситуації. Театральні фестивалі як фактор розвитку українського театрального мистецтва: «Золотий лев», «Вересневі самоцвіти», «Драбина».

Розвиток української музики. Естрада в Україні: успіхи і проблеми. Фестивалі і конкурси.

Тема 9. Зміст, поняття та методика викладання предмету «Історія української культури» в українській загальноосвітній школі.

Пам'ятки української культури на уроках вступ до історії України 5 класах за системою НУШ та Інтелект. Давньоруська культурна спадщина на уроках історії України в 7-х класах. Проблема вивчення барокової культури. Історія української культури на уроках історії у 8 класі: проблема пропорційного розподілу матеріалу. Український культурний розвиток часів національного відродження, висвітлення на уроках історії України. 9 клас.

Українська культура ХХ століття. Розгляд проблеми в контексті культурно-історичних епох та політичних режимів ХХ століття. Вплив зміни політичних парадигм на культурний розвиток. Політичні репресії і їх вплив на український культурний процес. Вивчення на уроках біографій репресованих українських культурних діячів. Акцентування на уроках історії України 11 класу проблем сучасної української культури, проблем та перспектив її розвитку. Українська культурна спадщина в умовах сучасної російсько-української війни.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин - 120	
	Форма навчання: денна, заочна	
	у	у тому числі

		лекції	семінарські заняття	Заочна форма	індивідуальна робота	самостійна робота
Модуль 1						
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Історія української культури». Витоки та передумови формування української культури		4				
Тема 2. Культура Київської Русі та Галицько- Волинського князівства		4	2	2		4
Тема 3. Українська культура XIV – середини XVII ст.		4	2	2		4
Тема 4. Культура українського бароко		4	2	1		4
Тема 5. Національне відродження в Україні (кінець XVIII – середина XIX ст.		4	4	2		4
Тема 6. Українська культура другої половини XIX - початку XX ст.		4	2	1		6

Тема 7. Українська культура радянської доби.		4	4	1		10
Тема 8. Культура незалежної України		4	2	2		10
Тема 9. Зміст, поняття та методика викладання предмету «Історія української культури» в українській загальноосвітній школі.		4	2	1		10
Модульна контрольна робота		4				
Разом за модуль		40	20	12		
Разом за семестр		40	20	12		60

6.3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1.Культура Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.	2
2.	Тема 2. Особливості розвитку української культури в ренесансну добу (XIV-XVII ст.)	4
3.	Тема 3. Українська культура епохи бароко	2
4.	Тема 4. Українське національно-культурне відродження XIX століття.	4
5.	Тема 5. Культура України XX століття.	4
6.	Тема 6. Національно-державне відродження та культура України на сучасному етапі .	2

7.	Тема 7. «Історія української культури» в українській загальноосвітній школі: проблеми і перспективи вивчення.	2
	Всього:	20

6.4. Самостійна робота

Самостійна робота студентів – це активна пізнавальна творча діяльність, яка здійснюється на всіх видах аудиторних занять, а також у вільний від обов'язкових занять час. Її головною метою є закріплення, розширення, поглиблення одержаних знань та самостійне вивчення і засвоєння нового матеріалу без сторонньої допомоги. Самостійна робота дає можливість систематизувати подану раніше інформацію, осмислити її у нових аспектах. Завдяки цьому розвивається логічне мислення студента, що сприяє глибокому засвоєнню фундаментальних знань, формуванню переконань, виробленню активної життєвої позиції.

Аудиторна самостійна робота студента з предмету «Історія української культури» передбачає:

- роботу з опорними конспектами, схемами, додатковою літературою, словниками, ілюстративним матеріалом;
- виконання тестів, самостійних робіт;
- взаєморецензування письмових і усних відповідей;
- складання опорно-логічних схем, хронологічних таблиць, питань для перевірки засвоєння знань;

- виступ із рефератом, повідомленням, доповіддю і т. ін.

Позааудиторні форми самостійної й індивідуальної роботи студентів включають:

- самостійний пошук інформації для підготовки до практичних занять;
- поглиблене опрацювання тем, що вивчались на заняттях;
- робота з першоджерелами інформації;
- підготовку та написання рефератів, доповідей, творчих робіт;
- анотування статей;
- складання словників термінів, понять, визначень, хронологічних таблиць;
- перегляд мистецьких артефактів та їх аналіз;
- створення презентації на задану тему.

Теми для самостійної роботи:

Самостійна робота з курсу «Історія української культури» містить педагогічно-методичну складову та здійснюється за вибором студента.

1. Самостійна робота з курсу може бути представлена студентом у вигляді презентації з теми курсу та за програмою шкільного курсу історії України (7-11 класи) (Див.: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України. 6 – 11 класи. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>).

2. Самостійна робота з курсу може бути представлена студентом у вигляді розробки тестів для поточного або підсумкового контролю за темами, що вивчаються в шкільному курсі історії України у форматі ЗНО (акцентувати увагу на питаннях з історії української культури) (7-11 класи). (Див.: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України. 7 – 11 класи. URL:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>).

3. Самостійна робота з курсу може бути представлена студентом у вигляді підготовки конспекту уроку з теми курсу «Історія української культури» за програмою шкільного курсу історії України (7-11 класи) (Див.: Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України.

7 – 11 класи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>).

4. Самостійна робота може бути складена у вигляді проходження онлайн курсів підвищення кваліфікації за тематикою навчальної дисципліни на безкоштовних онлайн платформах з тематики української культури, з обов'язковим пред'явленням сертифікату. Див. онлайн платформи Prometheus, ВУМ- онлайн, Edera.

Тематика для презентацій:

1. «Культурна спадщина Київської Русі», за матеріалами підручників з історії України. 7 клас.
2. «Особливості українського Ренесансу», за матеріалами підручників з історії України. 7-8 клас.
3. «Шедеври вітчизняної барокової архітектури», за матеріалами підручників з історії України. 8 клас.
4. «Мистецтво українського бароко», за матеріалами підручників з історії України. 8 клас.
5. «Український живопис», за матеріалами підручників з історії України. 9-11 клас.
6. «Постмодернізм в українській культурі» за матеріалами підручників з історії України. 10-11 клас.
7. «Класики української літератури», за матеріалами підручників з історії України. 9-10 клас.
8. «Декоративно-ужиткове мистецтво України». Народознавча тематика на уроках історії України.
9. «Обрядові традиції України». Народознавча тематика на уроках історії України.

Тематика для додаткових рефератів :

1. Зіставлення понять “етнічне”, “національне” в українській культурі.
2. Автохтонна та міграційна теорії походження предків українців.
3. Кімерійсько-скіфсько-сарматський культурний симбіоз як одне із автохтонних джерел української культури.
4. Зарубинецька та черняхівська культура східнослов'янських племен дохристиянської Русі.
5. Остромирове Євангеліє – визначна пам'ятка духовної культури.
6. Визначні пам'ятки архітектури Київської Русі.
7. Образотворче мистецтво й іконопис Київської Русі.
8. Літописання Київської Русі в системі духовної культури.
9. “Слово о полку Ігоревім” – визначна пам'ятка духовної культури Київської Русі.
10. Поширення ідей раннього гуманізму в Україні: Юрій Дрогобич, Павло Русин, Станіслав Оріховський.
11. Острозька вища школа, її внесок у духовну культуру України.
12. Діяльність Львівської братської школи на ниві освіти та духовної культури України.
13. Культурно-просвітницька діяльність Петра Могили.
14. Золотий вік львівського архітектурного ренесансу.
15. Жовківська малярська школа та її внесок у духовну культуру України.

16. Розвиток освіти та наукових знань у період існування Козацької держави.
17. Козацькі літописи – визначна пам'ятка духовної культури України.
18. Внесок гетьмана України Івана Мазепи у духовну культуру українського народу
19. Творчість Г. Сковороди в контексті українського бароко.
20. Зародження національної ідеї у дворянський період національно-культурного відродження. Аналіз праці “Історія Русів”.
21. Ідеї національного відродження України в діяльності Кирило-Мефодіївського братства.
22. Юліан Бачинський та Микола Міхновський – виразники української національної ідеї.
23. Культурно-просвітницька діяльність “Руської Трійці” на ниві духовної культури Галичини.
24. Українська національна ідея у творчій спадщині М. Хвильового.
25. О. Довженко – основоположник українського кіномистецтва.
26. Лесь Курбас – видатний діяч українського театрального мистецтва.
27. Творчість діячів української культури в еміграції
28. Особливості соціокультурних процесів у незалежній Україні.
29. Постмодернізм в Україні. Насичення культурного життя національним і постмодерністським змістом.
30. Українські літературні традиції в творчості сучасних письменників.
31. Нова модерністська генерація в українській літературі.
32. Традиція та новації в сучасному українському театральному і кіномистецтві.
33. Сучасна українська музика: стилі та напрямки.

6.5 Перелік питань для підсумкового контролю

1. Культура давніх слов'ян дохристиянської доби.
2. Роль християнства у розвитку культури Київської Русі.
3. Давньоукраїнське образотворче мистецтво та іконопис.
4. Писемність та освіта в Київській Русі.
5. Рукописна книга Київської Русі.
6. Літопис як феномен давньоруської культури.
7. Музичне мистецтво Київської Русі.
8. Архітектура та містобудування у Київській Русі.
9. Право та законодавство Київської Русі.
10. Роль церковних братств у розвитку української культури.
11. Початок книгодрукування в Україні. Іван Федоров.
12. Роль козацтва у культурній розбудові України XVII ст.
13. Г.Сковорода та його творча спадщина.
14. Українське мистецтво доби XVI – поч. XVII ст.
15. Острозький культурно-освітній осередок.
16. Козацькі літописи, українські народні думи та пісні XV– XVIII ст., їх тематика та особливості.
17. Києво-Могилянська академія як освітній та науково-культурний центр.
18. Українська барокова культура.
19. Реформування церкви і освіти та розвиток науки у XVII ст.
20. Українська культура доби Гетьманщини.
21. Реформаційні ідеї в українській ренесансній культурі.
22. Вплив Ренесансу на українську культуру.
23. Література та мистецтво України другої пол. XVII – XVIII ст.

24. І. Котляревський та його творчий доробок.
25. Національно-культурне відродження в Україні на межі XVIII – поч. XIX ст.
26. Особливості культурного розвитку західноукраїнських земель у XIX ст.
27. Роль творчості Т. Шевченка у становленні української культури.
28. Розвиток української літератури у XIX ст.
29. І. Франко як відома постать в українській літературі
30. Образотворче мистецтво, музика, театр в XIX ст.
31. Розвиток української освіти та науки другої пол. XIX ст.
32. Особливості культурного розвитку України в 1917-1920- х рр.
33. Особливості розвитку української культури у 20-30-х рр. XX ст.
34. Становище церкви в Україні в 20 – 30-ті роки XX ст.
35. “Шістдесятники” та їх внесок у розвиток української культури.
36. Український кінематограф XX ст.: становлення та розвиток.
37. Українське мистецтво XX ст.
38. Наука та освіта в Україні у XX ст.
39. Відродження національної культури в сучасній Україні.
40. Мистецтво в Україні у 90-х рр. XX ст.: розмаїття художніх проявів.
41. Розвиток української літератури на межі XX-XXI ст.
42. Сучасне релігійне життя України.
43. Культурні досягнення української діаспори.
44. Культура українського народу в контексті світової культури.
45. Сучасна українська постмодерна культура.

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

З метою підвищення якості засвоєння матеріалу при проведенні занять використовуються різноманітні демонстраційні матеріали: фрагменти публікацій, джерельної літератури, що сприяють формуванню повного уявлення про цивілізаційний та культурний феномен; візуальний ряд (репродукції).

Проведення занять передбачає стандартно обладнані навчальні аудиторії та використання технічних засобів (ноутбук, проектор).

Програмне забезпечення: доступ до мережі Інтернет, система електронного навчання Moodle, корпоративна пошта, Viber.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література:

1. Абрамович С.Д., Чікарькова М.Ю. Світова та українська культура: Навч. посібник. – Львів: Світ, 2004. – 344с.
2. Анучина Л. В., Гребенюк Н. Є., Лисенко О. А. Українська та зарубіжна культура. – Х.: Одиссей, 2006. – 375 с.
3. Білоцерківський В.Я., Шейко В.М. Історія української культури. Навч. посіб. – К.: Знання, 2009. – 413с.
4. Бокань В., Польовий Л. Історія культури України. – Київ: МАУП, 2002. – 256 с.
5. Висоцький О. Ю. Історія української культури: Навчальний посібник. – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2009. – 130 с.
6. Виткалов В.Г., Митровка М.М. Українська культура: Навчально-методичний посібник. – Рівне: Волинські обереги, 2001.– 168 с.
7. Греченко В.А., Чорний І.В., Кушнерук В.А., Рижко В.А. Історія світової та

- української культури: Підруч. для вищ. закл. освіти. – К.: Літера, 2000. – 464с.
8. Задорожний В., Кундрат Ю. Курс історії української культури (ІХ- початок ХХІ ст.). – Ужгород: Гражда, 2009.
 9. Заєць І.І. Витоки духовної культури українського народу. – Вінниця: Континент-Прим, 2006.
 10. **Історія світової та української культури:** Підручник для вищ. закл. світи / В.А. Греченко та ін. – К.: Літера ЛТД, 2005. – 464с.
 11. Історія української архітектури / Ред. В.І. Тимофієнко.– К.: Техніка, 2003.– 472 с.
 12. Історія української культури / За заг. ред. І. Крип'якевича. – 4-те видання. – К.: Либідь, 2002. – 656 с.
 13. **Історія української культури:** Зб. матеріалів і документів / Упоряд. Б.І. Білик та ін. – К.: Вища шк., 2000. – 607с.
 14. Історія української культури: у 5 томах. – К.: Наукова думка, 2001–2011.
 15. Історія української культури. Від стародавніх часів до ХІХ століття. Ілюстрована хрестоматія. К. 2020. 320 с.
 16. Історія української культури (ХХ століття): ілюстрована хрестоматія. Частина II. К. 2022. 292 с.
 17. **Історія української та зарубіжної культури:** Навч. посіб. / С.М. Клапчук та ін. – 4-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 351с.
 18. Кривавич Д.П., Овсійчук В.А., Черепанова С. О. Українське мистецтво: Навч. посібн.: У 3 ч. / Передмова проф. В.Скотного. – Ч.І. – Львів: Світ, 2003-2005. – 256 с.
 19. **Культура і побут населення України:** Навч. посібник / В.І. Наулко та ін.. – 2-е вид., доп. та перероб. – К.: Либідь, 1993. – 288с.
 20. Культурологія: українська та зарубіжна культура : Навчальний посібник / За ред. М.М. Заковича . – К.: Знання, 2007. – 567 с.
 21. Лекції з історії світової та вітчизняної культури : Навч.посібник. – Вид. 2-ге, перероб. і доп./ За ред. проф. А. Яртия та проф. В. Мельника. – Львів: Світ, 2005. – 568 с.
 22. Огієнко І. **Українська культура:** Коротка історія культурного життя українського народу. К.: Довіра, 2019. 142 с.
 23. Попович М.В. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 2001. – 728с.
 24. Семчишин М. Тисяча років української культури. – К., 1996. – 689 с.
 25. Українська культура: історія і сучасність: Навч. посібник/ За ред. Черепанової С.О. – Львів: Світ, 1994.– 456 с.
 26. **Українська культура: Лекції за редакцією Дмитра Антоновича** / Упор. С.В. Ульяновська. – К.: Либідь, 1993. – 592с.
 27. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник. / Закович М.М., Зязун І.А., Семашко О.М. та ін. – К.: Товариство «Знання», 2000. – 622с.
 28. Українська та зарубіжна культура: Навч. посібник./ Дещинський Л.Є., Денисов Я.Я., Скалецький М.П. та ін. – Львів: Бескид Біт, 2005. – 304с.
 29. Українська та зарубіжна культура: Навч.-метод. посібник. – К.: КНЕУ, 2003. – 367 с.
 30. **Українська художня культура:** Навч. посіб. / За ред. І.Ф. Ляшенка. – К.: Либідь, 1996. – 416с.
 31. **Українське краєзнавство:** сторінки історії / Г.С. Дем'янчук та ін. – К.: Вид. Центр «Просвіта», 2006. – 296с.
 32. **Українське мистецтво та архітектура кінця ХІХ – початку ХХст.** / НАНУ. Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. – К.: Наук. думка, 2000. – 240с.
 33. Хоменко В.Я. Українська і світова культура: Підр. – К.: Україна, 2003. – 336с.
 34. Шейко В. М., Тишевська Л. Г. Історія української культури. – К.: Кондор, 2006. – 258с.

Допоміжна література:

1. Баран В.Д., Баран Я.В. Походження українського народу. – К., 2002. – 403 с.
2. Брайчевський М.Ю. Утвердження християнства на Русі. – К., 1983.
3. Боряк Г. Українська ідентичність і мовне питання в Російській імперії: спроба державного регулювання. К. 2015. 872 с.
4. Васіна З. Еволюція українського вбрання. Сторінки історії. Харків, 2021. 560 с.
5. Відейко М.Ю. Трипільська цивілізація. – К., 2003. – 184 с.
6. Грушевський М.С. Історія української літератури. – К., 1993. – Т. II. – 264 с.
7. **Історія української літератури:** В 6т. 9кн. / Упоряд. В.В. Яременко; Приміт. С.К. Росовецького. – К. : Либідь, 1993-1997.
8. Скарби України. Культурна спадщина нації. (Англомовне видання). «Темза і Гудзон». 2022. 256 с.
9. Лозко Г. Українське народознавство. - Харків, 2005. – 469 с.
10. Маленков Р. Світова спадщина ЮНЕСКО в Україні. К. «Комора». 2021. 240 с.
11. **Минуле українського театру** / І.О. Мар'яненко. – К.: Мистецтво, 1953. – 180 с.
12. Михайлов Б. Кам'яна Могила – світова пам'ятка стародавньої культури в Україні. – К., 2003. – 152 с.
13. Нечуй-Левицький І. Світогляд українського народу. – К., 1993. – 87 с.
14. Овсійчук В.А. Майстри українського бароко. Жовківський художній осередок. – К.: Наукова думка, 1991. – 338с.
15. Сабадаш Ю.С. Нікольченко Ю.М. Дабло Л.Г. Історія української культури. Курс лекцій. К. 2021. 230 с.
16. Українське бароко та європейський контекст: Архітектура, образотворче мистецтво, театр і музика. – К.: Наукова думка, 1991. – 256 с.
17. **Українці: народні вірування, повір'я, демонологія** / Упор., прим. та біогр. нариси А.П. Пономарьова та ін. – 2-е вид. – К.: Либідь, 1991. – 640с.
18. Чижевський Д. І. Українське літературне бароко. – К.: Обереги, 2003. – 575 с.
19. Шилов Ю.О. Джерела витоків української етнокультури ХІХ тис. до н.е. – ІІ тис. до н.е. – К.: Аратта, 2002. – 271 с.
20. Яценко Б., Яценко В. Велесова книга. – К.: Велес, 2004. – 256 с.
21. Зарубіжні українці. Етнографічний довідник.– К.: Україна.– 1991.– 256 с.
22. Корінний М.М. Короткий термінологічний словник з української та зарубіжної культури. – К.: Україна, 2000. – 184 с.
23. Митці України. Енциклопедичний довідник. – К.: ІСБН, 1992. – 847 с.
24. Юрченко П.Г. Дерев'яна архітектура України. - Київ : Будівельник, 1970.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

- <http://www.studentbooks.com.ua/>
- <http://izbornyk.org.ua/cultur/cult.htm>
- <http://www.info-library.com.ua/books-book-63.html>
- <http://abiturcenter.ru/catalog/index.php?categoryID=50>
- <http://jivopis.ru/gallery/>
- <http://www.countries.ru/library.htm>
- <http://kulturoznanie.ru/>
- <http://www.alleng.ru/edu/cultur.htm>
- www.artbazar.com.ua

- www.tochka.org.ua
- <http://cufer.net>
- www.artportal.org.ua
- <http://uatoday.net>
- <http://www.ukrop.com/ua/directory/culture>
- www.uamusic.org.ua
- www.poyarkow.com

**Результати перегляду
робочої програми навчальної дисципліни**

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)

Робоча програма перезатверджена на 20__ / 20__ н.р. без змін; зі змінами (Додаток __).
(потрібне підкреслити)
протокол № __ від «__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри _____
(підпис) (Прізвище ініціали)